

JOŽE ŠMIT

Marjetka

ZGODBA ZA
OTROKE

JOŽE ŠMIT

MARJETKA

VESELA, ŽALOSTNA, PA ZOPET VESELA ZGODBA
ZA OTROKE

ILUSTRIRAL JOŽE CIUHA

MLADINSKA KNJIGA

1951

MPD - KNJIŽ - 105

**Naročili so mi, naj napišem
knjigo za otroke**

Res, otroci, kar na cesti
me neznanec je ustavil,
nič odkril se, nič pozdravil:
»Zbiram pesmice, povesti,
igre in vse, kar se čita,
veš, mladina zadnje čase
ni nikoli branja sita.«

»Kdo si, šmenta?« brž ga vprašam.
on pa smeje se mi zvito:
»Kar sem rekel, je pribito,
tudi nate se zanašam.
Hitro, stric, peresnik v rôke,
hitro, hitro, kar pač dá se,
pisat knjigo za otroke!«

In na mestu ga je vzelo,
jaz pa praskam se po glavi,
nekaj mi takole pravi:
»Zdaj pa moraš res na delo,
mož je od 'Mladinske knjige',
urno zajmi sapo vase,
hude čakajo te brige!«

**Kaj naj povem mladim
radovednežem?**

Zdaj doma sedim za mizo,
têžko, res, preživljam krizo:
Kaj naj pišem, se sprašujem,
potlej dolgo premišljujem.
Eno vem: da radovedni
so otroci brez razlike —
pridni, a še bolj poredni.

Vso sem miznico prevrnil,
zadnji listek v njej obrnil,
mislil sem, da morebiti
so še kje zapiski skriti,
ki zanimali bi mladež.
Vse pregledal sem do pike —
tega, česar ni, ne ukradeš.

Pa se spomnim potne torbe:
v mnoge šla je z mano borbe
in še prej, pred partizani,
mi hodila je ob strani.
V njej so mnoge pisarije,
potopisi, pisma, slike,
kdo ve, kaj vse v njej se krije...

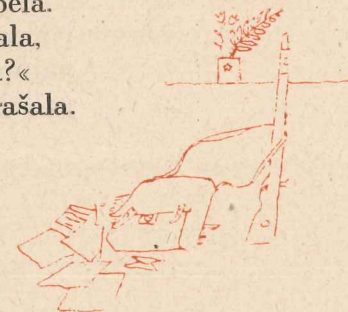
**Pa pogledjmo
v popotno torbo!**

Ej, otroci, zdaj razgrnem
vse bogastvo malhe stare:
mnogo v njej je prazne šare,
to spet moljem v torbi vrnem,
drugo pa so zgodbe večne,
slike našega življenja
in bodočnosti bolj srečne.

Mnogo jih je, verjemíte.
Kdo bi vse na mah pregledal,
kdo o vseh vam kaj povedal?
Dolge so in čudovite.
In katero vam preberem?
Prosim malo potrpljenja,
saj vam kmalu jo izberem.

Roka mi je zadrhtela:
Evo, deca, vam zavitka!
Živordeča drobna nitka
pisemca je skupaj spela.
»Jih je deklica zvezala,
vešča lepega vezenja?«
kaka punčka bo vprašala.

Bo nekaj, bo! —
Pisma male Marjetke

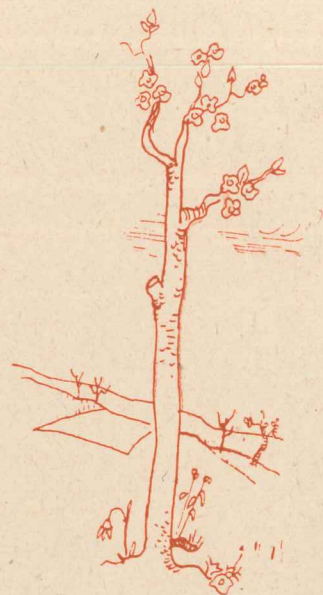
Punčka, da, jih je pisala,
komaj v šolo je hodila,
pridno tam se je učila,
še na paši kdaj je brala.
In da boste mi verjeli,
kar o punčki vam razkrijem,
bomo brž povest začeli:

Let deset je že minilo,
vračal sem se iz tujine,
v torbi skoraj nič potnine,
hitro se je večerilo.
V hiši sem nočil ob cesti,
kjer še danes rad počijem,
dali so mi tudi jesti...

Tukaj sem spoznal Marjetko,
sva prijatelja postala,
dolgo si dopisovala,
zdaj pogosto, zdaj poredko.
Njena pisma, deca, glejte,
najprej v pesmice prelijem,
potlej pa jih vi imejte!

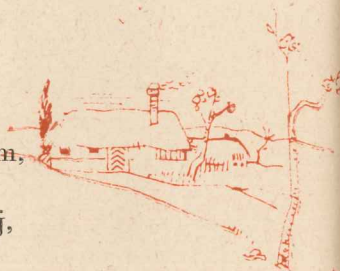
Prvo Marjetkino pismo

Odkar odšel si, dragi stric,
nič kaj posebnih ni novic.
Naš očka hodi že na njivo
in mamica ureja vrt.
Pomlad prihaja, tudi krt
že rije tam za mejo živo,
kjer polno lepih je cvetic.

A naj o šoli kaj povem.
Zdaj mnogo, mnogo se učimo,
še samim sebi se zazdimo
kar pravi učenjaki. Res ne vem,
če nisem sanjala doslej
in če ne sanjam zdaj, — povej,
kaj res krog sonca se vrtime?

In koliko vsak dan stvari
učitelj novih nam razlaga!
Prej sem se bala preko praga,
zdaj tja na konec grem vasi,
kjer zopet nove so poti
in hribi, gozd in spet ravnina,
že slutim, kaj je domovina.

Da, domovina... Mnogokrat
sem brala v pravljicah, kako
junaki se bore za njo.
Nič nisem vedela takrat,
čemu borijo se ljudje,
živeli v miru bi lahko,
kot v naši vasi tu žive.

Vse dni sem mislila o tem
in mamico sem povpraševala.
Pa nič povedati ni znala,
le to je rekla, da ne smem
še misliti na te stvari,
ker sem še deklica premala.
Razloži, striček, vsaj mi ti!

Tako, zdaj pismo to končam
in prosim, nič mi ne zameri,
če je brez pike i kateri
in vejic nič kaj ne poznam.
Prav vse prečitaj, od začetka,
čeprav bo mene tukaj sram,
lepo pozdravlja Te Marjetka.

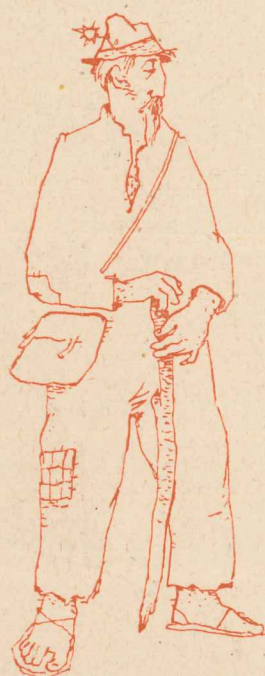

Drugo Marjetkino pismo

Ti, striček, res si duša zlata!
Tako vesela sem bila
vseh Tvojih naukov, iz srca
sem Ti za pisemce hvaležna.
V prihodnje več ne bom nadležna,
le s kako prošnjico morda
potrkam še na Tvoja vrata...

Kar pišeš mi, sem razumela:
samo vladarji grabežljivi
so strašnih vojsk na svetu krivi.
Živijo skoraj vsi brez dela,
zato pa same razprtije
in večkrat hude grdobije
jim blodijo po glavi sivi.

Z menoj pa, striček, vse je v redu,
učim se, da bom kdaj učena,
saj zdaj že v drugem sem razredu
in ne množim več: enkrat ena...
Vse vedno znam in pojem —
mi pravijo, da kot nobena,
res v šoli teče kot po medu.

Še to bi rada sporočila,
da Šeka, saj poznaš jo, stric,
telička skoro bo dobila.
Potem ne zmanjka se potic
in mali bratec, ki zdaj veka,
dobi vsak dan skodelo mleka,
še jaz ga bom pogosto pila.

A naša mala, srečna vas
je zadnje čase bolj nemirna.
Berač, ki spet je bil pri nas
in vsa pozna ga srenja širna,
prinesel slabe je vesti.
»Na meji vojska že preži!«
zastokal revež je na glas.

Kaj praviš, stric, saj ni mogoče,
nam pač nihče ničesar noče
in mi prav vse imamo radi.
Tako lepo je zdaj spomladi,
povsod že klije kaka cvetka...
K nam pridi, če se rož ti hoče,
res, čaka Te težkó Marjetka.

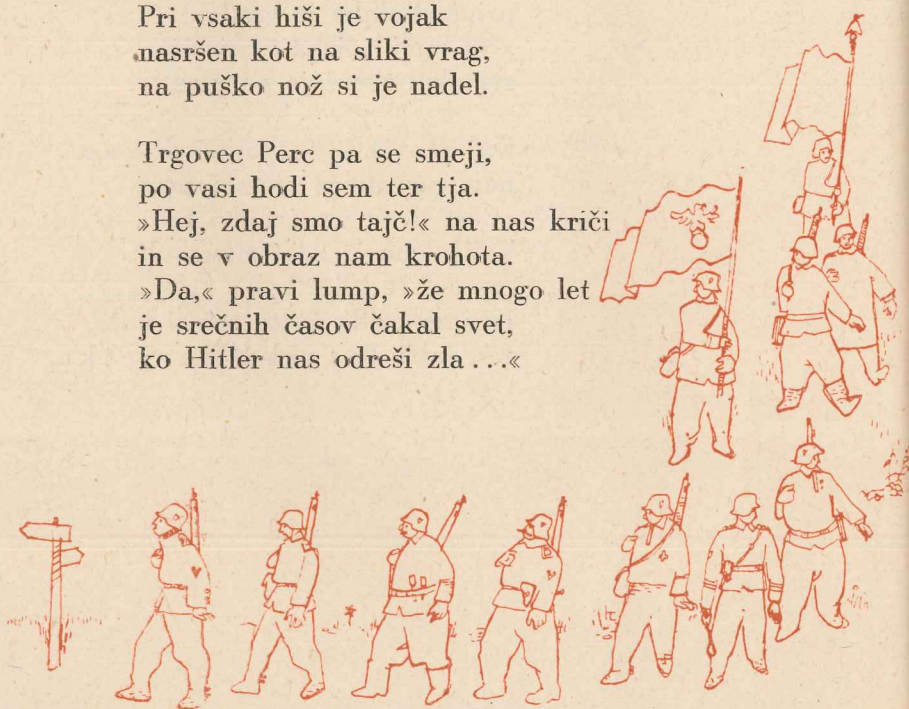

Tretje Marjetkino pismo

Joj, dragi stric, tako težkó
Ti z drobno pišem spet rokó!
Pri nas je tuja vojska zdaj.
Tri dni je skozi vas vihrala,
jaz pa sem z mamico jokala
vse tiste dni, ne vem, zakaj,
le čutim, da je sreče kraj.

In tudi očka je odšel
tri dni poprej neznano kam,
nič več se v vasi ne spoznam,
nihče pri nas ni več vesel.
Pri vsaki hiši je vojak
nasršen kot na sliki vrag,
na puško nož si je nadel.

Trgovec Perc pa se smeji,
po vasi hodi sem ter tja.
»Hej, zdaj smo tajč!« na nas kriči
in se v obraz nam krohota.
»Da,« pravi lump, »že mnogo let
je srečnih časov čakal svet,
ko Hitler nas odreši zla ...«

Ne vem, kdo Hitler je, vendár
 kaj neki naša vas mu mar!
 Mar nismo srečni prej bili,
 zdaj vsakega srce boli.
 Neumna punčka sem še, stric,
 a nekaj v srčku govori,
 da ni na svetu zdaj pravic.

O šoli nič ne izprašuj.
 Zaprta je, učitelj tudi
 in mnogo drugih: Janez, Rudi...
 Na vesti Perc ima jih, fuj!
 Ovadil jih je tem falotom,
 da skrili puške so za plotom.
 A zdajle, striček, tole čuj:

Ne vem, kdaj spet Ti bom pisala.
 Nesrečni smo. Je Tebi bolje?
 Najbrž kot mi si slabe volje,
 nesreča taka res ni šala.
 Karkoli pa nad naju pride,
 nekoč spet sonček nama vzide
 in se Marjetka bo smejala...

Kaj je z Marjetko?
Dolgo nič ne piše

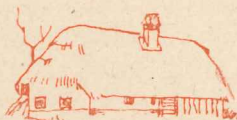
Zdaj, otroci, poslušajte:
To je prvih troje pisem,
v njih Marjetko mi spoznajte!
Dolgo potlej zvedel nisem,
kaj se ji je pripetilo,
mnogo tednov je minilo,
dolgo pisemce hodilo.

Sam sem v hudi bil nesreči:
so v tujino me pregnali,
vsi smo strašno tam stradali,
spali v temni, mrzli ječi.
Toda bolj ko te nadloge
vedno me je v srcu peklo —
druge videti uboge.

A Marjetka? Mnogo dni,
mnogo žalostnih noči
pisemca zaman sem čakal.
Ko pa čakal sem in čakal,
mi je sredi žalosti
večkrat nekaj tiho reklo:
spet ti piše, brez skrbi!

Četrto Marjetkino pismo

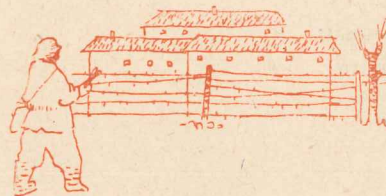
Še misliš na Marjetko zvesto?
Stric, dolgo Ti ne pišem nič,
zares nesrečen sem deklič,
nesrečni tu smo vsi, vseh dve sto.
Saj veš, kje Šlezija leži:
tu vsi iz naše smo vasi,
ne vem, katero to je mesto.

Ti naj po vrsti vse povem?
Veš, strašen, grozen dan je bil
in dež od jutra že je lil,
ko našo vas so obkolili —
katero uro, več ne vem —
kričali so in nas pestili,
kot ne spodobi se ljudem.

Moj mali bratec je kričal,
jaz sem pritiskala se k mami,
ki z njim in s culico na rami
jo grd vojak na trg je gnal.
Tam pol vasi je že čakalo,
vojak je vsakogar suval
in vse je klelo, vse jokalo.

Vse je ostalo: Šeka, vrt
in hišica in dolga njiva,
na vrtu češnja, zgodnja sliva,
na travniku ostal je krt,
le mi smo morali oditi,
vse, kar imeli smo, pustiti,
in vsega je ta vojska kriva.

Kako je s Tabo? Si še živ?
Težko to pismo sem skrivala,
da ni ga naš stražar odkril,
zelo, zelo sem se že bala
in komaj, komaj ga oddala:
sosedov Nace ti je tič,
skoz mrežo zleze kakor nič.

Skoz mrežo? Da, okrog in krog
so same žice napeljane,
ne spraviš skozi niti rok, —
bolj goste niso za podgane.
Tu zdaj živimo — nič kaj zdravi,
od tu, če slabše spet ne kane,
Marjetka se Ti zopet javi.

Peto Marjetkino pismo

Pošiljam slabe Ti novice.
Vsi hujšamo. Kot okostnjaki
potikamo se po baraki,
uši in bolhe in stenice
in še bolezni se množijo,
stražarji pa ob uri vsaki
nas tepejo in sramotijo.

Velikokrat smo lačni, lačni,
ker komaj včasih kak krompir
ujame kdo v žlobudri mlačni,
brez hrane mine vsak večer.
Takrat zamisli se vsakdó,
miru ne najdemo nikjer,
ej, lakota ni kar tako!

Še to Te bo razžalostilo:
vso bolno deco so pobrali,
čeprav prosili smo, jokali,
prav nič stražarjev ni ganilo.
Bolehen tudi je naš mali,
na srečo smo ga še rešili,
v odeje vsega ga zavili.

Kaj misliš, kaj bo z otročiči?
Jih bodo spekli ti divjaki?
Ubogi fantki in dekličiči,
to morajo se vsi jokati!
Tako je, pravijo, povsod,
in še se hujšega je bati,
ker vse gre rakovo zdaj pot.

Najbolj se mamica mi smili,
sirota dela prav do mraka,
kot dela tukaj mama vsaka,
ob treh so danes jih zbudili.
A jaz jo čakam vsak večer,
skoz mrežo gledam v tisto smer,
od koder trudna prikoraka.

Tako je z nami, a o Tebi
že dolgo duha ni ne sluha.
Daj, piši kmalu kaj o sebi,
čakala pisma bom kot kruha,
saj zdaj, ko toliko trpimo,
najbolje je, če vkup držimo,
potem nesreča brž bo mimo...

Šesto Marjetkino pismo

Kako vesela sem bila,
ko spet prišlo je Tvoje pismo!
Verjêmi, da ga brali vsi smo
in vsem je seglo do srca.
O, striček — živ! Med partizani!
Je torej res, kar že od lani
mi mama večkrat šepeta:

da kmalu, kmalu pride dan,
ko grdi tujec bo pregnan
in mi od tod v domače kraje
kot lastovke spet pohitimo,
na novo srečno zaživimo...
Že zdaj zapela bi najraje,
a bolje je, da še molčimo.

Pri nas še vse je po navadi.
Domov nas vleče, tja do Save,
kjer smo otroci pasli krave,
igrali se, bili pač mladi.
Še vedno pomnim, da spomladi
iz vejic vrbovih majali
smo vsak dan nove si piščali.

In večkrat ognje smo kurili,
a to bilo je bolj jeseni,
ko so vetrovi že ledeni
poredno naša lička brili.
Takrat kostanje smo si pekli,
ročice večkrat si opekli,
a kaj za to smo se menili!

Zvečer zaprli smo živino,
za polno mizo v hiši sedli
in potlej vsi smo skupaj jedli,
še mucek smel je med družino.
Le malo smo še pokramljali,
potem pa vsi sladkó zaspali,
zrahljala mama je blazino.

Od vsega tega tu ni nič.
Ves čas zaprti smo v baraki,
povsod nas gledajo vojaki,
zvečer na deskah kot mrlič
vsak žalostno zapre oči
in sanja, sanja vse noči,
kako bilo bi naj, a ni.

Kaj je z Marjetko?
Spet nič ne piše

Spet, otroci, dolgi tedni
so brez pisemca minili.
Da ji niso kaj storili?
Tudi vi ste radovedni.
Ne, le pošta me zgrešila
je na poti skozi hoste,
vedno kje se zataknila.

Da, bili smo v partizanih,
vsak dan skoraj smo streljali,
zdaj po Nemcih, zdaj Taljanih,
včasih pa — sami bežali.
Mnogo smo takrat trpeli,
hajke so bile pogoste,
vendar smo od sreče peli.

Neki dan, ko počivali
trudni smo od dolge hoje,
k meni se kurir prišali,
pisem izroči mi troje.
»Od Marjetke so,« mi pravi,
»vem, da spet presrečni boste!«
In že dalje se odpravi.

